

Η μη τυπική εκπαίδευση στην υπηρεσία της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη: Το παράδειγμα του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας Κρήτης

Μαρία Κριτωτάκη¹ & Αθανάσιος Μόγιας²

1. Εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ν. Ηρακλείου Κρήτης
2. Λέκτορας, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, amogias@eled.duth.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι αναζητήσεις της σύγχρονης μουσειολογίας θέτουν στο επίκεντρό τους τις αντιλήψεις, τα ενδιαφέροντα και τις εντυπώσεις του κοινού σε σχέση με τα εκθέματα των σύγχρονων μουσείων. Το μουσείο – αποθήκη αντικειμένων ή συλλογών, έχει σήμερα μεταφέρει το βάρος του στα μηνύματα που συνδιαμορφώνονται από την επικοινωνία κοινού και εκθεμάτων. Έτσι, η επιδίωξη της ανοικτής επικοινωνίας λαμβάνει χώρα στα σύγχρονα μουσεία με την επίκληση της διαδραστικότητας των εκθεμάτων και της ευρηματικής προσπάθειας ζωντανέματός τους μέσα από μια ευρεία γκάμα στρατηγικών που στόχο έχουν να γονιμοποιήσουν τους προβληματισμούς των επισκεπτών. Τα Μουσεία Φυσικής Ιστορίας αποτελούν πηγή γνώσης για το φυσικό περιβάλλον, αλλά και προβληματισμού για τη σχέση ανθρώπου – φύσης και ανάπτυξης περιβαλλοντικής συνείδησης. Ως μελέτη περίπτωσης της παρούσας έρευνας χρησιμοποιήθηκε το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης όπου, με τη χρήση ερωτηματολογίου, έγινε προσπάθεια σκιαγράφησης του προφίλ των επισκεπτών του μέσα από τη διερεύνηση των δημογραφικών χαρακτηριστικών τους, των γνώσεων που έχουν σε ζητήματα βιοποικιλότητας και των στάσεων τους απέναντι σε γενικά περιβαλλοντικά θέματα.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Διά βίου Μάθηση – Εκπαίδευση Ενηλίκων

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Μη τυπική εκπαίδευση, Μουσείο Φυσικής Ιστορίας, Βιοποικιλότητα, Γνώσεις, Περιβαλλοντικές στάσεις

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πάντοτε ο άνθρωπος βρισκόταν σε διαρκή επικοινωνία και εξάρτηση με τη φύση, γιατί από αυτήν αντλούσε τους απαραίτητους πόρους και δυνάμεις για την επιβίωσή του. Μπαίνοντας, όμως, στον 21ο αιώνα το οικολογικό ζήτημα συνεχίζει να αποτελεί ίσως το κρισιμότερο από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα. Η εκπαίδευση σε όλες τις εκφάνσεις της (τυπική, μη τυπική και άτυπη) φαίνεται να αποτελεί τη μοναδική δομή που μπορεί να δώσει μία απάντηση στα περιβαλλοντικά ζητήματα της εποχής μας, που έχουν πρωτίστως κοινωνικό περιεχόμενο. Εστιάζοντας στη μη τυπική εκπαίδευση, μία από τις σημαντικότερες δομές που λειτουργούν ακατάπαυστα τις τελευταίες δεκαετίες στην προσπάθεια διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος είναι τα Μουσεία Φυσικής Ιστορίας.

Ο όρος μουσείο στην αρχαία Ελλάδα σήμαινε το τέμενος, το αφιερωμένο στις Μούσες και τις τέχνες που αυτές αντιπροσώπευαν. Ανά τους αιώνες, η έννοια έλαβε ποικίλα νοήματα, περιγράφοντας διάφορα πράγματα (Βουδούρη, 2003). Από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα, ο όρος μουσείο υποδηλώνει το χώρο φύλαξης και παρουσίασης αντικειμένων (έργων τέχνης, δείγματα φυσικής ιστορίας κ.λπ.). Την τελευταία πενηκονταετία, με την αύξηση του αριθμού των διαφόρων μουσείων και τη διαφοροποίηση και διεύρυνση των αντικειμένων των συλλογών, τέθηκε εκ νέου το ζήτημα του ορισμού του μουσείου. Άλλωστε, σε αυτή την αναζήτηση νέων οριοθετήσεων, συνέβαλε η εμφάνιση νέων μορφών μουσείων, όπως τα μουσεία χωρίς αντικείμενα, τα μουσεία χωρίς τοίχους ή τα εικονικά μουσεία (Vergo, 1999). Σύμφωνα με τον ορισμό του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM), «*Το μουσείο είναι ένα ίδρυμα μόνιμο, χωρίς κερδοσκοπικό χαρακτήρα, που τίθεται στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξής της, ανοιχτό στο κοινό, το οποίο αποκτά, συντηρεί, μελετά, κοινοποιεί και εκθέτει υλικές μαρτυρίες του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του, με σκοπό την έρευνα, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία*» (Οικονόμου, 2003). Αντί για χώρος που απλώς προκαλεί το θαυμασμό και την περιέργεια, η έμφαση τώρα δίνεται περισσότερο στο στήσιμο των εκθέσεων παρά στις συλλογές του, έτσι ώστε να στηρίζουν τη μάθηση και τη διαφώτιση του πληθυσμού. Η νέα αυτή προσέγγιση του ρόλου του μουσείου άρχισε στις αρχές της δεκαετίας του 1970 με τις νεοεισαχθείσες τότε έννοιες του οικομουσείου και της νέας μουσειολογίας (π.χ. Νικονάνου, 2011), δίνοντας πλέον ιδιαίτερη σημασία στη διαδραστική προσέγγιση κοινού και εκθεμάτων. Σύμφωνα με τους Falk & Dierking (στο Οικονόμου, 2003), η διαδραστική επίσκεψη περιλαμβάνει (α) την προσωπική διάσταση (το μοναδικό συνδυασμό εμπειριών, ενδιαφερόντων και γνώσεων κάθε επισκέπτη), (β) την κοινωνική διάσταση (τη σχέση με τους φίλους ή με την οικογένεια, τους άλλους επισκέπτες, το προσωπικό του μουσείου) και (γ) τη φυσική διάσταση (την αρχιτεκτονική και την ατμόσφαιρα του συγκεκριμένου κτιρίου, τα φυσικά χαρακτηριστικά των συλλογών, την άνεση ή τη σωματική κούραση που αισθάνεται κάθε επισκέπτης) και τα 3 αυτά επίπεδα έχουν άμεση επίδραση στο πώς θα βιώσουν το μουσείο οι επισκέπτες, την εικόνα που θα σχηματίσουν για τις συλλογές, τη συμπεριφορά τους και το είδος της μάθησης που πιθανώς λαμβάνει χώρα. Υπό αυτήν την οπτική, η Σκαλτσά (1999) καταθέτει την άποψη της διαφορετικής αντιμετώπισης του επισκέπτη. Πιστεύει ότι πρέπει ο επισκέπτης να αντιμετωπίζεται ως πελάτης ο οποίος μπορεί να φύγει αν δυσαρεστηθεί ή να μην μπει στον εκθεσιακό χώρο. Ένα μουσείο έχει ως βασική αποστολή την παροχή εκπαίδευσης με τη συμβολή του στην ενδυνάμωση βασικών ικανοτήτων, γνώσεων, αντιλήψεων και κατανόησης επιμέρους θεμάτων.

Το βασικό ερώτημα που καλείται να απαντήσει η παρούσα εργασία είναι να σκιαγραφήσει το προφίλ του κοινού που επισκέπτεται ένα Μουσείο Φυσικής Ιστορίας μέσα από τρεις επιμέρους άξονες: οι άξονες αυτοί αφορούν (α) στην αποτύπωση των δημογραφικών χαρακτηριστικών των επισκεπτών αυτού του τύπου των Μουσείων, (β) στη διερεύνηση των γνώσεων που πιθανώς κατέχουν γύρω από ζητήματα βιολογικής ποικιλότητας (βιοποικιλότητας) και (γ) στην καταγραφή των στάσεων που εμφανίζουν απέναντι σε γενικά περιβαλλοντικά ζητήματα. Ως μελέτη περίπτωσης χρησιμοποιήθηκε το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης.

Το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης

Το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας, που βρίσκεται στη πόλη του Ηρακλείου, αποτελεί μια από τις βασικές παρουσιάσεις της φυσικής ιστορίας του τόπου αλλά και της

ευρύτερης περιοχής, που μαζί με τον Θαλασσόκοσμο, το Αρχαιολογικό και το Ιστορικό Μουσείο, το Μουσείο της Μάχης της Κρήτης και της Εθνικής Αντίστασης, τις υπόλοιπες συλλογές και τις περιστασιακές εκθέσεις, δίνουν τον τόνο στην πνευματική ζωή και την ευκαιρία στους κατοίκους και τους τουρίστες του νησιού να θαυμάσουν μερικά από τα ευρήματα και τις εκφάνσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας και του φυσικού κόσμου που μας περιβάλλει. Το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης, υφίσταται θεσμικά από το 1980 και ανήκει στη Σχολή Θετικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Κρήτης. Περιλαμβάνει πέντε τμήματα: Ζωολογικό, Βοτανικό, Ανθρωπολογικό, Παλαιοντολογικό – Γεωλογικό και Ορυκτολογικό, κάθε ένα από τα οποία έχει τη δική του ανεξάρτητη οντότητα, με εξειδικευμένους επιστήμονες και τεχνικό προσωπικό. Παράλληλα, με τα τμήματα στο Μουσείο λειτουργεί βιβλιοθήκη, φωτογραφικό αρχείο, γραφιστικό εργαστήριο, μοριακό εργαστήριο, εργαστήριο ταριχεύσεων και εκθεμάτων και τέλος εργαστήριο GIS.

Σήμερα οι συλλογές του Μουσείου περιλαμβάνουν δείγματα από την Ελλάδα και τη Μεσόγειο. Ένα μεγάλο τμήμα τους προέρχεται από δωρεές των προσωπικών συλλογών των ερευνητών του Μουσείου. Τα Μεγαδιοράματα αποτελούν ένα σημαντικό τμήμα του κεντρικού εκθεσιακού χώρου του Μουσείου (Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης, 2014). Η φιλοσοφία και ο στόχος τους είναι η συγκριτική προβολή των περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών της Μεσογειακής λεκάνης με κέντρο αναφοράς την Κρήτη και την Ελλάδα. Στα Μεγαδιοράματα αναδεικνύεται, μέσα από ρεαλιστικές αναπαραστάσεις οικοσυστημάτων με χαρακτηριστικά φυτά και ζώα, η ζωή στα δάση, τους θαμνότοπους, τους υγρότοπους, τις ακτές, τις ερήμους και τα αλπικά οικοσυστήματα της Μεσογείου. Ο «Εγκέλαδος» αποτελεί μέσο εξοικείωσης για το φαινόμενο του σεισμού. Παρέχει πληροφορίες για την κατανόηση του φαινομένου, ενημερώνει για τη σωστή αντιμετώπιση και παράλληλα προσομοιώνει πραγματικούς σεισμούς. Το «Ζωντανό Μουσείο» είναι ένας χώρος με ειδικά διαμορφωμένες προθήκες και ενυδρεία γλυκού νερού, όπου οι επισκέπτες μπορούν να παρατηρήσουν ζωντανές οχιές, βαράνους, αγκαθοπόντικες, χαμαιλέοντες, τρίτωνες, βατράχια και πολλά άλλα μικρά ζώα, μέσα από μία διαδρομή από τα ερημικά στα υγρά οικοσυστήματα της Μεσογείου (Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης, 2014). Στο χώρο των απολιθωμάτων κυριαρχεί η παλαιοντολογική συλλογή του Γερμανού Καθηγητή Siegfried E. Kuss (Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης, 2014).

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας σχεδιάστηκε ερωτηματολόγιο που αποτελείται από 4 μέρη· το πρώτο μέρος με 14 ερωτήσεις αφορά στα δημογραφικά χαρακτηριστικά των επισκεπτών του μουσείου, το δεύτερο με 12 ερωτήσεις εστιάζει σε ζητήματα εντυπώσεων γύρω από την επίσκεψή τους στο συγκεκριμένο μουσείο, το τρίτο με 9 ερωτήσεις αφορά κατεξοχήν στο γνωστικό τους επίπεδο γύρω από ζητήματα βιοποικιλότητας, ενώ το τελευταίο μέρος αποτελεί την ελληνική απόδοση του διεθνούς εργαλείου μέτρησης περιβαλλοντικών στάσεων, της Κλίμακας NEP (New Ecological Paradigm Scale) των Dunlap & Van Liere (2000) με 15 δηλώσεις. Η κλίμακα NEP ακτινογραφεί τις αντιλήψεις και στάσεις των ερωτώμενων για διάφορες πλευρές, όπως τα όρια της ανάπτυξης, την ευθραυστότητα της ισορροπίας της φύσης, τον αντι-ανθρωποκεντρισμό, την εξαίρεση ή μη των ανθρώπων από τους περιορισμούς της φύσης και την πιθανότητα μιας οικολογικής καταστροφής (Θεοδωρίδης & Χριστοδούλου, 2011). Το εργαλείο περιλαμβάνει ανοικτές και κλειστές ερωτήσεις με προκαθορισμένες απαντήσεις δυαδικής μορφής (ναι, όχι) και πολλαπλής επιλογής, ενώ για όσες ερωτήσεις χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα Likert,

έγινε προσπάθεια αυτές να αντανakλούν τόσο θετικές, όσο και αρνητικές στάσεις των ερωτώμενων. Επίσης μεταφράστηκε και στην Αγγλική γλώσσα, προκειμένου να διανεμηθεί σε ξενόγλωσσους επισκέπτες. Η διανομή του ερωτηματολογίου πραγματοποιήθηκε στο μουσείο, στο σημείο εξόδου των επισκεπτών με την ολοκλήρωση της επίσκεψής τους τον Απρίλιο 2014. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν συνολικά 100 επισκέπτες και ο μέσος χρόνος συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου ήταν 15 λεπτά. Στην παρούσα μελέτη παρουσιάζεται μέρος των αποτελεσμάτων όπως αυτά καταγράφηκαν από τη χρήση εφαρμογών της περιγραφικής στατιστικής (Δαφέρμος, 2011).

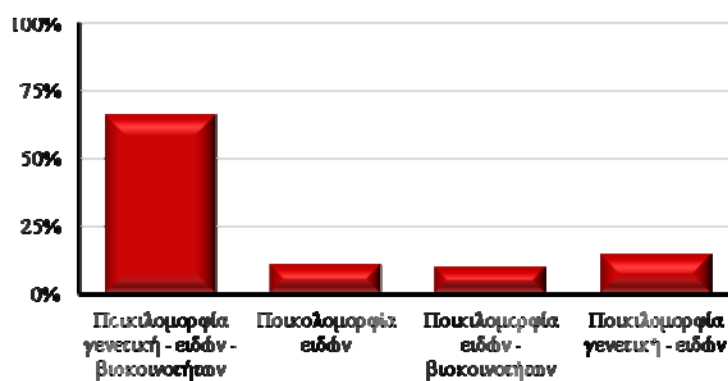
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ – ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Στην έρευνα έλαβαν μέρος 51 άντρες και 49 γυναίκες. Όσον αφορά στην ηλικία των συμμετεχόντων, 14 άτομα ήταν μεταξύ 10 και 20 ετών, 42 άτομα μεταξύ 21 και 30, 25 άτομα μεταξύ 31 και 40, 16 άτομα μεταξύ 41 και 50, 2 άτομα μεταξύ 51 και 60 και μόλις 1 άτομο άνω των 65 ετών. Η μεγάλη πλειοψηφία των επισκεπτών δηλώνουν ότι έχουν ανώτερη εκπαίδευση (76,8%) ή μεταπτυχιακή εκπαίδευση (15,2%), ενώ μόνο το 8% είναι απόφοιτοι λυκείου. Παράλληλα, το 49% των ερωτηθέντων δηλώνει ότι είναι κάτοικοι Ηρακλείου, το 25% έχουν τόπο κατοικίας το εξωτερικό και από αυτούς το 6% προέρχονται από χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ρωσία, ΗΠΑ, Ουκρανία, Κίνα). Το 25% των επισκεπτών δηλώνουν ιδιωτικοί υπάλληλοι, το 12% δημόσιοι υπάλληλοι, το 9% ελεύθεροι επαγγελματίες, το 1% μαθητές, το 37% φοιτητές, ενώ το 16% δηλώνουν «άλλη» απασχόληση. Σε σχέση με τον ελεύθερο χρόνο και τα ενδιαφέροντά τους, τα ταξίδια καταλαμβάνουν το 61% των απαντήσεων, η μουσική το 60%, το διάβασμα βιβλίων το 57%, ο κινηματογράφος το 56%, ο αθλητισμός το 41%, το θέατρο το 37%, τα εικαστικά και το ραδιόφωνο το 25%, η τηλεόραση το 23% και οι εφημερίδες το 21%. Όσον αφορά στις πηγές ενημέρωσης που αξιοποιούν οι επισκέπτες για περιβαλλοντικά ζητήματα, κυρίαρχο παρουσιάζεται το διαδίκτυο με ποσοστό 83,1%, ακολουθεί η κατηγορία εφημερίδες, περιοδικά, τηλεόραση με 9,5%, ενώ μικρό ποσοστό καταλαμβάνουν οι κατηγορίες βιβλία περιβαλλοντικών και κοινωνικών επιστημών και το υλικό περιβαλλοντικών οργανώσεων με 2,6% και η κατηγορία βιβλία γενικών γνώσεων (1,3%). Το 56,6% των ερωτηθέντων έχει επισκεφτεί παρόμοια μουσεία, ενώ στην ερώτηση για το ποια είναι αυτά, απαντούν κυρίαρχα το μουσείο του Λονδίνου και το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Γουλανδρή. Το 65% περιηγείται στο μουσείο 1-2 ώρες, ενώ περισσότερο από δύο ώρες το 24%. Το 81,8% των ερωτηθέντων δηλώνει ότι τα εκθέματα απευθύνονται μάλλον στο ευρύ και όχι σε κάποιο εξειδικευμένο επιστημονικό κοινό, γεγονός που σημαίνει ότι το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας έχει καταφέρει να απευθύνεται στον κόσμο με τρόπο επιτυχημένο, όπως απαιτεί κάθε αντίληψη ενός σύγχρονου μουσείου. Το 92% θα ξαναεπισκεπτόταν το μουσείο, ενώ το 98% θα πρότεινε την επίσκεψη σε φίλους ή μέλη της οικογένειάς τους.

Όσον αφορά στην αξιολόγηση των εκθεμάτων σε τετράβαθμη κλίμακα, ο προσομοιωτής σεισμός με 3,63, το γιγαντιαίο δεινοθήριο με 3,37, το ζωντανό μουσείο με 3,26, το κέντρο εξερεύνησης με 3,23 αξιολογούνται ως ιδιαίτερα θετικά. Για τη συνολική αξιολόγηση του μουσείου, η υποδοχή αξιολογείται θετικά με μέσο όρο βαθμολογίας το 3,44, η παρουσίαση των εκθεμάτων με 3,40, η οργάνωση με 3,36, η διάθεση πληροφοριών με 3,21, οι εξωτερικοί χώροι με 3,03, ενώ η δυνατότητα πρόσβασης σε ΑΜΕΑ με μόλις 2,86. Από τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας γίνεται αντιληπτό ότι καλύτερη βαθμολογία λαμβάνουν όλα εκείνα τα εκθέματα που μπορούμε να χαρακτηρίσουμε ως διαδραστικά, που επιτρέπουν δηλαδή μια πιο άμεση

επικοινωνία μεταξύ κοινού και εκθεμάτων, σε σχέση με τα κλασικά και στατικά διοράματα. Ενδιαφέρον στοιχείο αποτελεί ότι μόλις το 38,8% του δείγματος επισκέφτηκαν το πωλητήριο.

Οι ερωτήσεις που ακολουθούν στο εργαλείο αφορούν στο επίπεδο των γνώσεων που εμφάνισαν οι επισκέπτες του μουσείου γύρω από ζητήματα βιοποικιλότητας. Παρακάτω παρατίθεται μέρος των αποτελεσμάτων της έρευνας. Στην ερώτηση αν γνωρίζουν τον όρο «βιοποικιλότητα», το 78% των ερωτηθέντων απάντησε θετικά. Ως περιεχόμενο της βιοποικιλότητας ορίζεται η γενετική ποικιλομορφία, η ποικιλομορφία ειδών και βιοκοινοτήτων από το 65,9% των ερωτηθέντων (που αποτελεί εξάλλου και τη σωστή απάντηση), ως ποικιλομορφία μόνο των ειδών από το 10,6% των ερωτηθέντων, ως ποικιλομορφία ειδών – βιοκοινοτήτων από το 9,4% και ως γενετική ποικιλομορφία και ποικιλομορφία ειδών από το 14,1% των ερωτηθέντων (Σχήμα 1).

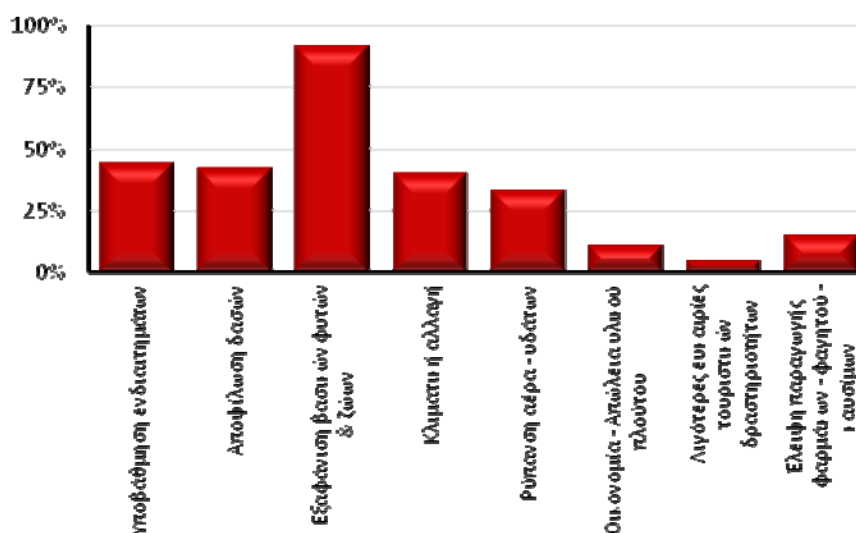

Σχήμα 1: Κατανομή των ερωτηθέντων με βάση το τι περιλαμβάνει η βιοποικιλότητα

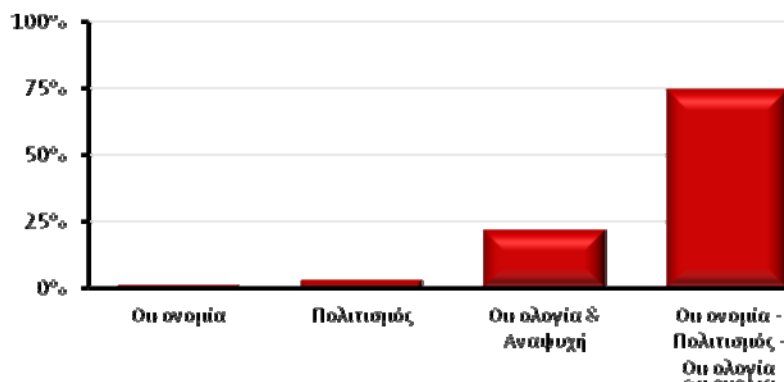
Στην ερώτηση για το τι περιλαμβάνει η βιοποικιλότητα ειδών, το 97% των επισκεπτών απάντησε σωστά, ότι περιλαμβάνει τα είδη φυτών, ζώων και μικροοργανισμών, το 1% απάντησε ότι περιλαμβάνει μόνο τα είδη φυτών και το 2% τα είδη ζώων. Η απώλεια της βιοποικιλότητας συνδέεται κυρίως ως έννοια με την εξαφάνιση βασικών φυτών και ζώων από το 91% των συμμετεχόντων στην έρευνά μας, με την κλιματική αλλαγή από το 40%, την αποψίλωση των δασών από το 42% και την υποβάθμιση των ενδιαιτημάτων από το 44% των επισκεπτών· σε ποσοστό 33% η απώλεια της βιοποικιλότητας συνδέεται άμεσα με την ανθρώπινη δραστηριότητα και τις ανταλλαγές του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον (Σχήμα 2). Η βιοποικιλότητα θεωρείται απαραίτητη για την οικονομία από το 1% των ερωτηθέντων, για τον πολιτισμό από το 3,1%, για την οικολογία και την αναψυχή από το 21,6% και για την οικονομία, τον πολιτισμό και την οικολογία από το 74,2% των ερωτηθέντων (Σχήμα 3). Ως μέτρα για την προστασία της βιοποικιλότητας επιλέγονται η προστασία των ενδιαιτημάτων (45,5%) (που αποτελεί και τη σωστότερη προσέγγιση), η απαγόρευση της πώλησης των απειλούμενων ειδών (26,1%), η υιοθέτηση γεωργικών μεθόδων που δεν καταστρέφουν τα ενδιαιτήματα (21,6%) και η δημιουργία ζωολογικών κήπων για απειλούμενα είδη (6,8%).

Στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται οι τιμές των μέσων όρων και οι τυπικές αποκλίσεις των 15 δηλώσεων της κλίμακας NEP (με το 1 να είναι η ελάχιστη τιμή συμφωνίας και το 3 η μέγιστη). Από τη μελέτη των στοιχείων προκύπτει ότι οι επισκέπτες του Μουσείου έχουν έντονη συμφωνία με τιμές 2,80 στην 5^η δήλωση ότι οι άνθρωποι

κακομεταχειρίζονται το περιβάλλον, 2,71 στην 3^η δήλωση ότι η ανθρώπινη παρέμβαση προκαλεί καταστροφές και 2,68 στην 7^η δήλωση ότι άνθρωποι, ζώα και φυτά έχουν τα ίδια δικαιώματα ζωής. Μικρότερη συμφωνία διαφαίνεται να υπάρχει με την 14^η δήλωση ότι οι άνθρωποι θα μάθουν πως λειτουργεί η φύση και ως εκ τούτου θα μπορέσουν να την ελέγξουν, καθώς και με την 10^η δήλωση ότι υπάρχει υπερβολική μεγιστοποίηση της οικολογικής κρίσης στις μέρες μας. Τέλος, με τιμή 1,31 διαφαίνεται σχετική διαφωνία με την 6^η δήλωση ότι υπάρχει επάρκεια φυσικών πόρων με σωστή αξιοποίησή τους.

Σχήμα 2: Κατανομή των ερωτηθέντων με βάση την έννοια με την οποία κυρίαρχα συνδέεται η απώλεια της βιοποικιλότητας

Σχήμα 3: Κατανομή των ερωτηθέντων με βάση τους τομείς στους οποίους η βιοποικιλότητα θεωρείται απαραίτητη

Πίνακας 1: Μέση τιμή και τυπική απόκλιση των απαντήσεων των ερωτηθέντων στην κλίμακα NEP

α/α	Δηλώσεις	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση
1	Προσεγγίζουμε το όριο ατόμων για τη Γη	2,19	0,706
2	Δικαίωμα επέμβασης στο φυσικό περιβάλλον	2,28	0,780
3	Η ανθρώπινη παρέμβαση προκαλεί καταστροφές	2,71	0,537
4	Η ανθρώπινη επινοητικότητα εξασφαλίζει μια κατοικήσιμη Γη	2,06	0,708
5	Οι άνθρωποι κακομεταχειρίζονται το περιβάλλον	2,80	0,449
6	Επάρκεια φυσικών πόρων με σωστή αξιοποίηση	1,31	0,615
7	Ίδια δικαιώματα ζωής για ζώα-φυτά-άνθρωπους	2,68	0,550

8	Ισχυρή ισορροπία της φύσης ανεπηρέαστη από την βιομηχανική κοινωνία	2,40	0,807
9	Άνθρωπος υποταγμένος στους νόμους της φύσης	2,48	0,719
10	Υπερβολική μεγιστοποίηση της οικολογικής κρίσης	1,68	0,767
11	Η Γη είναι ένα διαστημόπλοιο με περιορισμό χώρου και πόρων	2,22	0,746
12	Οι άνθρωποι προορίζονται να κυριαρχήσουν στη φύση	2,46	0,758
13	Η ισορροπία στη φύση διαταράσσεται εύκολα	2,58	0,684
14	Οι άνθρωποι θα μάθουν πως λειτουργεί η φύση και θα την ελέγχουν	1,93	0,756
15	Οικολογική καταστροφή εάν συνεχιστεί η ίδια κατάσταση	2,70	0,577

Συμπερασματικά, οι επισκέπτες του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας Κρήτης είναι ηλικιακά κυρίως μεταξύ 20 και 50 ετών με τους μισούς περίπου να είναι μεταξύ 21 και 30 και να εμφανίζουν την ιδιότητα του φοιτητή. Οι 3 στους 4 επισκέπτες εμφανίζονται να έχουν ανώτερη εκπαίδευση με περισσότερους από τους μισούς να έχουν εμπειρία από ανάλογα μουσεία, ενώ οι 9 στους 10 θα το ξαναεπισκέπτονταν ευχαρίστως. Η μεγάλη πλειοψηφία θεωρούν ότι τα εκθέματα απευθύνονται στο ευρύ κοινό παρά σε κάποιο εξειδικευμένο επιστημονικό κοινό, ενώ δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον για εκείνα εξ' αυτών που είναι πολύ περισσότερα διαδραστικά και όχι για όσα τον τοποθετούν σαν απλό θεατή, αξιολογούν θετικά την υποδοχή του μουσείου, γεγονός που σημαίνει ότι το προσωπικό ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις απορίες του κοινού, δείχνουν να ενημερώνονται για τα περιβαλλοντικά ζητήματα από το διαδίκτυο, αν και η γνωριμία τους με το μουσείο δεν έχει ως κύρια πηγή την ηλεκτρονική διεύθυνση του μουσείου. Το πωλητήριο του μουσείου δε δείχνει να συμβάλλει στην ελκυστικότητα του τελικού πολιτιστικού προϊόντος του μουσείου, καθώς οι περισσότεροι επισκέπτες του δείγματός μας δεν το επισκέφτηκαν.

Το επίπεδο των γνώσεων των επισκεπτών εμφανίζεται να είναι ιδιαίτερα υψηλό, καθώς σχεδόν όλες οι απαντήσεις τους είναι σωστές, με πρώτες εκείνες που αφορούν στο τι είναι η ίδια η «βιοποικιλότητα» και στο τι περιλαμβάνει ειδικότερα η βιοποικιλότητα των ειδών. Ένα αρκετά υψηλό ποσοστό των απαντήσεων βλέπει ως λύση στην προστασία της βιοποικιλότητας την προστασία των ενδιαιτημάτων, πράγμα που κατ' ουσία σημαίνει την περιστολή των ανθρώπινων δραστηριοτήτων που καταπατούν τους βιότοπους και καταστρέφουν κατ' αυτόν τον τρόπο τη φύση. Αντίθετα, λύσεις όπως η δημιουργία ζωολογικών κήπων, που σημαίνει την απόσπαση των έμβιων όντων από το φυσικό τους περιβάλλον και τη μεταφορά τους σε ένα ανθρώπινα κατασκευασμένο προστατευμένο χώρο, εμφανίζονται σε πολύ μικρότερο ποσοστό. Η προτίμηση στις τρεις κατηγορίες στις οποίες η βιοποικιλότητα θεωρείται απαραίτητη (οικονομία–πολιτισμός–οικολογία) συγκροτούν σχετικά μία οικοκεντρική θεώρηση, καθώς δείχνουν ότι οι επισκέπτες δεν περιορίζονται αποκλειστικά στην αντίληψη της φύσης μόνο ως πηγή από την οποία οι άνθρωποι αντλούν οφέλη, αλλά βλέπουν ως έναν βαθμό το ίδιο το φυσικό περιβάλλον να διαθέτει δική του αξία (αυταξία). Ταυτόχρονα, εμφανίζουν μια αντίληψη που τοποθετεί τον άνθρωπο ως ένα κομμάτι του φυσικού κόσμου, ότι οι ανθρώπινες δραστηριότητες έχουν κόστος για το περιβάλλον, αλλά και για την ίδια την κοινωνία και αμφισβητούν το μοντέλο της οικονομικής ανάπτυξης, όπως αυτό εφαρμόζεται σήμερα και το οποίο προκαλεί την οικολογική κρίση. Τα αποτελέσματα σαφώς φανερώνουν μια τάση στις απαντήσεις του κοινού που, μολονότι συμφωνούν με την άποψη ότι οι ίδιοι προορίζονται για να κυριαρχήσουν στη φύση, αντιλαμβάνονται σε γενικές γραμμές ότι οι επεμβάσεις τους σε αυτήν και οι σχέσεις τους με το περιβάλλον δεν είναι πάντα οι καλύτερες. Η παλαιότερη κοσμοθεωρία του ανθρώπου, ήδη από το 17^ο αιώνα, ότι μπορεί να κυριαρχήσει απόλυτα επάνω στο φυσικό περιβάλλον χωρίς οικολογικές συνέπειες, φαίνεται σιγά – σιγά να υποχωρεί, καθώς διαπιστώνουμε ότι οι επισκέπτες του μουσείου εκφέρουν έναν προβληματισμό για τα όρια της ανάπτυξης της βιομηχανικής κοινωνίας. Η πίστη ότι ο άνθρωπος μπορεί να

δρα ανεξέλεγκτα και ότι η επιστημονική του γνώση είναι η λύση στα προβλήματά του δε φαίνεται να κυριαρχεί στις απαντήσεις των επισκεπτών. Καταδεικνύεται ξεκάθαρα ότι οι άνθρωποι κακομεταχειρίζονται το περιβάλλον, κάτι που οδηγεί αβίαστα στο συμπέρασμα ότι οι επισκέπτες του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας αντιλαμβάνονται ως προβληματική τη σχέση τους με αυτό, ενώ παράλληλα εκτιμούν ότι η διατήρηση της υπάρχουσας κατάστασης θα οδηγήσει σύντομα σε ακόμη μεγαλύτερη όξυνση των οικολογικών προβλημάτων και σε ακόμη βαθύτερη οικολογική κρίση σε βάθος χρόνου.

Η χώρας μας αποτελεί ένα από τα πιο αντιπροσωπευτικά δείγματα της Μεσογειακής λεκάνης όσον αφορά στη βιολογική της ποικιλότητα. Η ξεχωριστή γεωγραφική της θέση, καθώς βρίσκεται στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων, αποτελεί για χιλιάδες χρόνια πέρασμα και σημείο ανταλλαγής όχι μόνο διαφορετικών πολιτισμικών, φιλοσοφικών και θρησκευτικών επιρροών, αλλά και πεδίο δημιουργίας ποικίλων βιολογικών χαρακτηριστικών τα φυσικά γεωγραφικά-γεωλογικά χαρακτηριστικά της, που ποικίλλουν από ψηλά βουνά και μεγάλες οροσειρές, απέραντες πεδιάδες με μικρές και μεγάλες λίμνες, ποτάμια και χειμάρρους, η ετερομορφία των κλιματολογικών της ιδιαιτεροτήτων, τα 15.000 km περίπου ακτογραμμής και τα χιλιάδες μικρότερα ή μεγαλύτερα νησιά της και όλα αυτά σε συνδυασμό με τη σχετικά μικρή έκτασή της, την τοποθετούν σε πολύ υψηλή θέση στην κλίμακα της βιοποικιλότητας (Μόγιας κ.ά., 2013). Η εκπαίδευση και η αποτελεσματικότερη διάχυση της επιστημονικής γνώσης, σχετικά με τη δομή και λειτουργία αυτών των οικοσυστημάτων, διαφαίνεται να αποτελούν ίσως τα μοναδικά εργαλεία εξόδου από την οικολογική κρίση που χαρακτηρίζει την εποχή μας. Σε αυτήν ακριβώς την προσπάθεια, ο ρόλος των Μουσείων Φυσικής Ιστορίας εμφανίζεται να είναι ιδιαίτερα σημαντικός και ως εκ τούτου, η αναβάθμισή τους στο πλαίσιο της μη τυπικής εκπαίδευσης κρίνεται ακόμη πιο επιτακτική στις μέρες μας.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Οι συγγραφείς ευχαριστούν θερμά τη διοίκηση του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας Κρήτης για την πολύτιμη συνεργασία της στην επιτυχή περάτωση της παρούσας έρευνας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βουδούρη Δ. (2003). *Κράτος και Μουσεία. Το θεσμικό πλαίσιο των αρχαιολογικών μουσείων*. Αθήνα: Σάκκουλας.
- Δαφέρμος Β. (2011). *Κοινωνική στατιστική & μεθοδολογία έρευνας με το SPSS*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτη.
- Θεοδωρίδης Ν. & Χριστοδούλου Α. (2011). Στάσεις και αντιλήψεις των κατοίκων της Ν. Ρόδου σχετικά με το περιβάλλον. Εφαρμογή της κλίμακας NEP. *Πρακτικά 15^{ου} Πανελληνίου Δασολογικού Συνεδρίου με θέμα Δασοπονία Πολλαπλών Σκοπών και Κλιματική Αλλαγή - Προστασία και Αξιοποίηση Φυσικών Πόρων*. Καρδίτσα, 301 – 310.
- Μόγιας Α., Θ. Κεβρεκίδης & Αποστολούμη, Χ. (2013). Η βιοποικιλότητα ως θέμα αιχμής στον 21ο αιώνα και η Εκπαίδευση ως εργαλείο για τη διατήρησή της. Στο Καΐλα Μ., Μόγιας Α. & Παπαβασιλείου Β. (Επιμ.), *Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία στην αρχή του 21ου αιώνα: Προβλήματα και προβληματισμοί σε εποχές κρίσεις* (σελ. 175-197). Αθήνα: Διάδραση.

- Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης (2014). Ανασύρθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.nhmc.uoc.gr/el>
- Νικονάνου Ν. (2010). *Μουσειοπαιδαγωγική. Από την θεωρία στην πράξη*. Αθήνα: Πατάκης.
- Οικονόμου Μ. (2003). *Μουσείο: αποθήκη ή ζωντανός οργανισμός; Μουσειολογικοί προβληματισμοί και ζητήματα*. Αθήνα: Κριτική.
- Σκαλτσά Μ. (1999). *Για τη μουσειολογία και τον πολιτισμό*. Θεσσαλονίκη: Εντευκτήριο.
- Dunlap R. & Van Liere K. (2000). «Measuring endorsement of the New Ecological Paradigm: A revised NEP scale». *Journal of Social Issues*, 56, (3), 425 – 442.
- Vergo P. (1999). «Επανεξέταση της “Νέας Μουσειολογίας”», *Αρχαιολογία και Τέχνες*, 70, 50 – 52.

7^ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

Υπό την Αιγίδα του Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ. και της
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ UNESCO

Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Εκπαίδευση για την Αειφορία

Αλλάζοντας στάσεις και συμπεριφορές
μέσα από εκπαιδευτικά προγράμματα, έρευνα,
σχολικά δίκτυα, δράσεις και δραστηριότητες στην Ελλάδα

Βόλος, 8-10 ΜΑΪΟΥ 2015

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Δωροθέα Κολυδρίνη, Αντιπεριφερειάρχης Π.Ε. Μαγνησίας

Αχιλλέας Μπέος, Δήμαρχος Βόλου

Μαρία Σακελλαρίου, Κοσμήτορας της Σχολής Γεωπονικών Επιστημών

Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Αναστασία Ξυλόκοτα, Προϊσταμένη Τμήματος Δ' Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Δ/νσης ΣΠ.Ο.Δ.Ε.

Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ.

Ελένη Αναστασοπούλου, Περιφερειακή Διευθύντρια Π.Ε. και Δ.Ε. Θεσσαλίας

Θεοδώρα Μητσιάνη, Διευθύντρια Π.Ε. Μαγνησίας

Γεώργιος Δοδοντσάκης, Διευθυντής Δ.Ε. Μαγνησίας

Κων/νος Βολιώτης, Περιβαλλοντική Πρωτοβουλία Μαγνησίας, Ιδρυτικό μέλος Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

Καίτη Δουμπιώτη, πρώην Υπεύθυνη Π.Ε. Δευτεροβάθμιας Εκπ/σης Μαγνησίας, Ιδρυτικό μέλος

Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος Επιστημονικής Επιτροπής:

Παρασκευόπουλος Στέφανος, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Μέλη:

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσ/νίκης: Γεωργόπουλος Αλέκος, Μαζάρης Αντώνιος, Παντής Ιωάννης, Ράγκου Πολυξένη, Ταμουτσέλη Κων/να

Πανεπιστήμιο Αθήνας: Δασκολιά Μαρία, Καζάνης Δημήτριος, Καρτάλης Κώστας, Λέκκας Ευθύμιος, Σκορδούλης Κων/νος, Σκούλλος Μιχαήλ, Φλογαίτη Ευγενία

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων: Πλακίτση Κατερίνα

Πανεπιστήμιο Αιγαίου: Κόκκορης Γεώργιος

Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών: Καραμάνος Ανδρέας

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας: Παπαδοπούλου Πηνελόπη

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας: Βαφειδης Δημήτρης, Ματσιώρη Στέλλα, Δαναλάτος Νίκος

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης: Δημητρίου Αναστασία, Μόγιας Αθανάσιος

Πανεπιστήμιο Κρήτης: Καλαϊτζιδάκη Μαριάννα

Πανεπιστήμιο Κύπρου: Κορφιάτης Κωνσταντίνος

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο: Φέρμελη Γεωργία

Βοτανικός Κήπος Διομήδους: Βαλλιανάτου Ειρήνη

Υπεύθυνοι Π.Ε. & Σχ. Δραστηριοτήτων - Υπεύθυνοι & Εκπαιδευτικοί Κ.Π.Ε. – Σχολικοί Σύμβουλοι - Εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης:

Αγγελίδης Ζήσης, Αγγελίδου Ευαγγελία, Αθανασάκης Αρτέμης, Αναστόπουλος Χρήστος, Δαρδιάτης Αντωνία, Ζυγούρη Έλενα, Ιωάννου Θάνος, Καλαϊτζίδης Δημήτρης, Κανδεράκη Μαριάννα, Κάτσεων Χριστίνα, Μανδρίκας Αχιλλέας, Μαρδίρης Θεόδωρος, Μεσσάρης Διονύσιος, Μινώτου Χαρίκλεια, Μπαζίγου Αικατερίνη, Νικολάου Κωνσταντίνος, Ορεινός Θεόδωρος, Παπαζήση Χριστίνα, Παπαϊωάννου Ιωάννα, Παυλικάκης Γιώργος, Περγικάρη Σοφία, Πήλιουρας Παναγιώτης, Σπαρτινού Μαρία, Σπυροπούλου Δήμητρα, Στεφανή Χριστίνα, Σωτηράκου Μαρία, Σωτηροπούλου Δήμητρα, Τρικαλίτη Αγγελική, Τσαλίκη Ελισάβετ, Φουσέκη Ευσταθία, Χατζηλεοντιάδου Σοφία, Χριστοπούλου Ευσταθία

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Πρόεδρος Δ.Σ. & Οργανωτικής Επιτροπής

Μαρδίρης Θεόδωρος

Τακτικά & Αναπληρωματικά μέλη του Δ.Σ. της Ένωσης

Πλακονούρη Διονυσία, Σφακιανάκη Μαρία, Στυλιάδης Κων/νος, Βλάχου-Βρέτου Ειρήνη, Φαραγγιτάκης Γιώργος, Δρακοπούλου Μαρία, Στεφανόπουλος Νίκος, Βλάχος Γιάννης, Λεμπέσης Κυριάκος, Ορεινός Θεόδωρος, Τραγαζίκης Παναγιώτης

Άλλα μέλη της Ένωσης: Γρηγορίου Μαγδαληνή

Εκπρόσωποι Παραρτημάτων

Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ

Καραγιάννης Αθανάσιος, Καρελλά Αθανασία (αναπληρωματική)

Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. ΑΤΤΙΚΗΣ

Μάγδα Σπανού, Φώκου Ιωάννα (αναπληρωματική)

Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. ΗΠΕΙΡΟΥ

Μαριάννα Νάστου, Σοφία Παπακίτσου (αναπληρωματική)

Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ

Πηνελόπη Αβούρη, Βασίλειος Πρασάς (αναπληρωματικός)

Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Βέρα Αβραμίδου, Κατερίνα Αφεντούλη (αναπληρωματική)

Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. ΕΒΡΟΥ

Σοφία Τσιροπούλου, Απόστολος Ιωαννίδης (αναπληρωματικός)

Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Λελούδα Καραβά, Δημήτρης Δημητρίου (αναπληρωματικός)

Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Θωμάς Τσούλης, Νίκος Νάνης (αναπληρωματικός)

Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Αντωνοπούλου Ελένη, Παπασωτηροπούλου Κων/να (αναπληρωματική)

Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. ΚΡΗΤΗΣ

Ζαχαρένια Κεφαλογιάννη, Κωνσταντίνα Παπαδογιαννάκη (αναπληρωματική)

ΤΟΠΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ

Καραδήμας Κωνσταντίνος, Γαϊτάνας Κωνσταντίνος, Αθανασούλης Ιωάννης, Καραγιάννης Ηρακλής, Μακέλη Γραμματή, Σπανοπούλου Αικατερίνη, Γούλα Μαρία, Αντωνίου Όλγα, Κολτσιδόπουλος Ευριπίδης, Σιάφης Πέτρος, Αργυρίου Αφροδίτη, Αντωνίου Αντώνιος

Αναπληρωματικοί

Γκαβέρα Μαρία, Κυπαρισσάκος Δημήτριος

Το 7ο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. τελεί υπό την αιγίδα του Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ. και της Ελληνικής Εθνικής Επιτροπής για την UNESCO

Παρασκευή 8 Μαΐου 2015
Αμφιθέατρο «Γιάννης Κορδάτος» Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

15:30-17:30 Προσέλευση - Εγγραφές

Εναρξη Συνεδρίου

Προεδρείο:
Θ. Μαρδίρης, Πρόεδρος Δ.Σ. Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.
Μ. Σφακιανάκη, Γενικός Γραμματέας Δ.Σ. Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.
Αν. Ξυλόκοτα, Προϊσταμένη Τμήματος Δ' Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Δ/νσης Σ.Π.Ο.Δ.Ε. Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ
Σ. Παρασκευόπουλος, Πρόεδρος Επιστημονικής Επιτροπής
Αθ. Καραγιάννης, Πρόεδρος Δ.Ε. Παραρτήματος Μαγνησίας

17:30-18:00 **Χαιρετισμοί προσκεκλημένων επισήμων**

18:00-18:30 Δρ. Θωδωρής Μαρδίρης, Πρόεδρος Δ.Σ. Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. Η Ταυτότητα του Συνεδρίου

18:30-18:45 Κώστας Στυλιάδης, Ταμίας Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. Το ηλεκτρονικό περιοδικό της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.: Για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

18:45-19:00 Αθανάσιος Καραγιάννης, Πρόεδρος Παραρτήματος Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. Μαγνησίας Το Παράρτημα Μαγνησίας της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

19:00-19:30 Στέφανος Παρασκευόπουλος Αλλαγή Στάσεων και Συμπεριφορών μέσω της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης - Η Γνωστική Προσέγγιση

19:30-20:00 Αναστασία Ξυλόκοτα Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα

20:00-20:30 Ιωάννης Παντής Αειφορική Διαχείριση και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

20:30-21:15 **Ερωτήσεις - Συζήτηση**

Σάββατο 9 Μαΐου 2015
Γεωπονική Σχολή Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Συνεδρία 1η: Εκπαιδευτική Έρευνα
Αμφιθέατρο Α

Προεδρείο: Αθανάσιος Μόγιας, Πολυξένη Ράγκου

09:00-09:15 Διερεύνηση της ετοιμότητας των φιλολόγων αναφορικά με την αποτελεσματική ενσωμάτωση των χαρακτηριστικών της εκπαίδευσης για την αειφόρο ανάπτυξη στη διδασκαλία της λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο όπως αυτή προτείνεται στα προγράμματα Μαρία Ηλία

	σπουδών του Νέου Σχολείου: Η περίπτωση των φιλολόγων στα πιλοτικά γυμνάσια της Στερεάς Ελλάδας	
09:15-09:30	Δυνητικά οφέλη από την άσκηση σε φυσικό περιβάλλον	<u>Κων/να Χρήστου</u> , Δημήτριος Μπέλλος
09:30-09:45	Οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Δήμου Ελασσόνας για τα Προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης	Σοφία Πουλιώτη
09:45-10:00	Αξιολόγηση εργαλείου διερεύνησης Περιβαλλοντικών Στάσεων: μία πρώτη προσέγγιση σε εκπαιδευτικούς Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης	Νικόλαος Γαβριδάκης, <u>Αθανάσιος Μόγιας</u> , Γεωργία Νικολαΐδου
10:00-10:15	Γνώσεις, στάσεις και αντιλήψεις εκπαιδευτικών Α' θμιας Εκπαίδευσης για τους γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς και τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα	Δημήτριος Κοντοστάνος
10:15-10:30	Φύλο και ειδικότητα των εκπαιδευτικών που υλοποίησαν Προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Κρήτη, κατά την ενδεκαετία 2003-2014	Κωνσταντίνα Αρετάκη, <u>Πολυξένη Ράγκου</u> , Νικόλαος Ανδρεαδάκης
10:30-10:45	Η συμβολή των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στις γνώσεις, στάσεις και συμπεριφορές μαθητών λυκείων	Θ. Αντωνίου, Μ. Καλαϊτζιδάκη, Π. Μιχαηλίδης
10:45-11:00	Το Θεατρικό Παιχνίδι ως εκπαιδευτικό εργαλείο απόκτησης γνώσεων στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση	<u>Νικόλαος Τσατταλιός</u> , Ευαγγελία Μουλά
11:00-11:30	Διάλειμμα	
Συνεδρία 2η: Σχολικά Προγράμματα Π.Ε. Αμφιθέατρο Β		

Προεδρείο: Αχιλλέας Μανδρίκας, Διονυσία Πλακονούρη

09:00-09:15	Περιβαλλοντικό πρόγραμμα «Ελιά, το πολύτιμο δέντρο»	<u>Βασιλική Βέλκου</u> , Αικατερίνη Γκουτζιομήτρου
09:15-09:30	«Η κυρία Ανακύκλωση και οι φίλοι της» ένα περιβαλλοντικό πρόγραμμα	<u>Όλγα Βλάχου</u> , Αριάδνη Κοκκινάκη, Αθανασία Κούστα
09:30-09:45	Υπαίθριες δραστηριότητες και περιβάλλον	Βασιλική Κουκουλιαύκα, Βασίλειος Καλογιάννης
09:45-10:00	Περιβαλλοντικό πρόγραμμα: «Κλιματική αλλαγή, οικονομική ενέργεια ως ενεργός πολίτης: μια διαθεματική προσέγγιση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, Ε' τάξη»	<u>Μαρία Μπιμπούδη</u> , Δημήτριος Γκότζος

10:00-10:15	Μετασηματισμός του 21ου Δημοτικού Σχολείου «Λέλα Καραγιάννη» σε αειφόρο και ο ρόλος της ηγεσίας	Ιωάννα Χαλκιά, <u>Κωνσταντίνα Μποζονέλου</u> , Μαρία Κελεπούρη
10:15-10:30	Καλλιέργω, παράγω, τυποποιώ	<u>Δήμητρα Γκούλη</u> , Θεμιστοκλής Απασιδής
10:30-10:45	Αρωματικά φυτά και βότανα	Αικατερίνη Γναφάκη
10:45-11:00	Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης: «Κομποστοποίηση – Ανακύκλωση στερεών απορριμμάτων»	<u>Αντιγόνη Λάμπρου</u> , Ελευθερία Τσιούρη, Κυριακή Παπαδοπούλου
11:00-11:30	Διάλειμμα	
Συνεδρία 3η: Διδακτική μεθοδολογία και προτάσεις Αμφιθέατρο Γ		

Προεδρείο: Ιωάννα Παπαϊωάννου, Κωνσταντίνος Καραδήμας

09:00-09:15	Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Θρησκευτική Αγωγή: Αξιοποιώντας την οικολογική διάσταση του Μαθήματος των Θρησκευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στην υλοποίηση Σχολικών Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης	<u>Αντώνιος Μαζνέικος</u> , Πασχάλης Γκίριμπας
09:15-09:30	Το Παιχνίδι Πολύτιμο Παιδαγωγικό Εργαλείο για την Περιβαλλοντική Αγωγή - Εκπαίδευση	Κωνσταντίνα Παπαδογιαννάκη
09:30-09:45	Ο ρόλος των μύθων σε προγράμματα Π.Ε.	Κωνσταντίνα Κιζήλου
09:45-10:00	Η Εκπαίδευση για την Αειφορία και η Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση	<u>Δήμητρα Μπία</u> , Πηνελόπη Αβούρη
10:00-10:15	Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και αναλυτικό πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου: Εκπαιδευτικές δραστηριότητες με θέμα το νερό και τις κρήνες του Πηλίου	Κατερίνα Σπανοπούλου
10:15-10:30	Το Φωτοκόμικ στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση	<u>Μαρία Γιανναδάκη</u> , Σοφία Βάρελη, Αλέξανδρος Βλάσης, Αρτεμισία Μπριασούλη
10:30-10:45	Περιβαλλοντική ορολογία: Μια διαγλωσσική/διεπιστημονική προσέγγιση στο πλαίσιο της σχολικής εκπαίδευσης	Δέσποινα Καραδήμου
10:45-11:00	Αξιολόγηση μίας Διδακτικής Παρέμβασης Βασισμένης σε Παιγνιώδεις και Υπαίθριες Κινητικές Δραστηριότητες για την Περιβαλλοντική Αγωγή στο Νηπιαγωγείο	<u>Αλεξάνδρα Κοσκολού</u> , Χαρίλαος Κουθούρης
11:00-11:30	Διάλειμμα	

**Συνεδρία 4η: Διδακτική μεθοδολογία και προτάσεις και Ειδική Αγωγή
Αμφιθέατρο Α**

Προεδρείο: Ντίνα Ταμουτσέλη, Γιώργος Φαραγγιτάκης

11:30-11:45	Εισαγωγή στις θετικές και αρνητικές αναδράσεις της Κλιματικής Αλλαγής με προσομοίωση NetLogo	<u>Γεώργιος Γκαράς</u> , Μαρία Βλάσση, Δημήτριος Γιάτας
11:45-12:00	«Ο κήπος του ΚΠΕ – το πράσινο στην πόλη»: μεθοδολογική και εννοιολογική ανάλυση του εκπαιδευτικού προγράμματος του ΚΠΕ Αργυρούπολης	Γιώργος Φαραγγιτάκης, Θεμιστοκλής Σμπαρούνης, <u>Αφροδίτη Κατσιγιάννη</u> , Μιχάλης Φωτιάδης, Βασίλης Κωνσταντινίδης, Μαρία Δρακοπούλου
12:00-12:15	Περίπατος σε αστικά ηχοτοπία: μια διδακτική πρόταση	Κατερίνα Δ. Σχοινιά
12:15-12:30	Η Συστημική Δυναμική στην Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία - Μια διδακτική πρόταση	<u>Ευσταθία Κυροδήμου</u> , Γεώργιος Φεσάκης, Ευγενία Φλογαίτη
12:30-12:45	ΤΠΕ και Βιώσιμο Σχολείο: Η ιστοξερευνήση ως εργαλείο αλλαγών στον εκπαιδευτικό και φυσικό χώρο του σχολείου	<u>Γεώργιος Μπασματζίδης</u> , Ντίνα Ταμουτσέλη
12:45-13:00	Το παιδικό οικολογικό βιβλίο ένα άριστο μέσο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και αγωγής	Αλίκη Καζταρίδου
13:00-13:15	Λίμνη - Λεκάνη Απορροής – Διαχείριση Μια Εκπαιδευτική Πρόταση του Κ.Π.Ε. Καστοριάς	Θ. Α. Μαρόδης, Μ. Γρηγορίου, <u>Α. Ατζέμη</u> , Κ. Τζέρπος, Α. Πισιώτη, Α. Βασιλείου
13:15-13:30	Η επίδραση ενός «μουσικού περιπάτου» στο αστικό και περιαστικό πράσινο. Στάσεις, συναισθήματα και δεξιότητες παιδιών με σύνδρομο Asperger: Μελέτη περίπτωσης	<u>Μαρία Αδαμοπούλου</u> , Μαριάννα Χατζημιχαήλ, Αναστασία Κυριακοπούλου, Αλεξάνδρα Οικονόμου
13:30-13:45	Δύο συνεργαζόμενα Περιβαλλοντικά Προγράμματα Ειδικής Αγωγής	Χριστίνα Διαμαντοπούλου, Στάθης Δουσόπουλος
13:45-14:00	Τα Προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης του ΚΠΕ Στυλίδας - Υπάτης ως Παιδαγωγικό Εργαλείο και στην Ειδική Αγωγή	<u>Μαρίνα Παπαγεωργίου</u> , Γεώργιος Κουραβάνας, Παναγιώτης Κουτμάνης, Κωνσταντίνος Αγγελής, Αικατερίνη Κωνσταντίνου

**Συνεδρία 5η: Θεωρία της Π.Ε. και της Ε.Α.Α. και Ερευνητικά projects
Αμφιθέατρο Β**

Προεδρείο: Αγγελική Τρικαλίτη, Γιώργος Παυλικάκης

11:30-11:45	Τοπική Γνώση και Αυτάρκεια για την Αειφορία στα πλαίσια της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης	Ιωάννα Κάκαλου
--------------------	---	----------------

11:45-12:00	Η συμβολή της σύγχρονης σχολικής θρησκευτικής αγωγής στην εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία	π. Ευάγγελος Η. Μαρκαντώνης
12:00-12:15	«Η ανάγκη σύνδεσης της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Εκπαίδευση για την Αειφορία) με την Περιβαλλοντική Ηθική και την Εκπαίδευση Αξιών»	Ζαχαρένια Κεφαλογιάννη
12:15-12:30	Οφέλη από την εφαρμογή Συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης σε Εκπαιδευτικές Μονάδες	<u>Δημήτριος Μπέλλος</u> , Κωνσταντίνα Χρήστου, Παρασκευή Αλεξίου
12:30-12:45	Οικονομικές – Οικολογικές Θεωρητικές Απόψεις και Αειφόρος Ανάπτυξη	Γιώργος Παυλικάκης
12:45-13:00	Η συμβολή ενεργών πολιτών στην διαμόρφωση νέων αξιακών προτύπων αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης	Νεζάμ Τζαμπερής
13:00-13:15	Αξιοποίηση των σχολικών καινοτομιών στο πλαίσιο του Αειφόρου Ελληνικού Σχολείου	<u>Αγγελική Τρικαλίτη</u> , Ευαγγελία Αγγελίδου
13:15-13:30	Διασύνδεση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με τη Φυσική Αγωγή	<u>Αγγελική Τζιατζιά</u> , Ιφιγένεια Αλβανού
13:30-13:45	Η ανάδειξη και συμβολή των σχέσεων οικολογίας και οικονομίας στην υπέρβαση της σημερινής κρίσης των ηθικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών αξιών	Αρτέμης Μ. Αθανασάκης
13:45-14:00	Ερευνητική σχεδίαση, εφαρμογή και αξιολόγηση των ήπιων μορφών ενέργειας στα σχολικά προγράμματα Λυκείου	<u>Αναστάσιος Α. Αλεβίζος</u> , Αρτέμης Μ. Αθανασάκης

**Συνεδρία 6η: Κ.Π.Ε. και Υπεύθυνοι Π.Ε. & Σχ. Δραστηριοτήτων
Αμφιθέατρο Γ**

Προεδρείο: Μαρία Σφακιανάκη, Σοφία Τσιροπούλου

11:30-11:45	Το διοικητικό, οργανωτικό, υποστηρικτικό και επιμορφωτικό έργο των Υπευθύνων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Η περίπτωση του Τμήματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Διεύθυνσης Π.Ε. Β' Αθήνας	Δημήτριος Γκότζος, Γεώργιος Ποταμιάς
11:45-12:00	Η αρχιτεκτονική πάει σχολείο	<u>Ιωάννα Παπαϊωάννου</u> , Πηνελόπη Σακοβέλη, Ανδρέας Λάζαρης
12:00-12:15	Με φόρμες, χρώματα, ιδέες και εμπειρίες "μιλάμε" για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση	<u>Πηνελόπη Σακοβέλη</u> , Ιωάννα Παπαϊωάννου
12:15-12:30	Ανάλυση προγραμμάτων Π.Ε. που υλοποιήθηκαν στη Δ' Αθήνας το σχολικό έτος 2013-2014	<u>Αλεξία Σπανουδάκη</u> , Αγγελική Αθανασακοπούλου, Σοφία Αθανασακοπούλου

12:30-12:45	Η Διαθεματικότητα στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και το πρόγραμμα του Κ.Π.Ε. Σικωνίων «Κλημέντι... και συ να ψάχνεις τον κρυμμένο θησαυρό»: Εννοιολογική και Μεθοδολογική Προσέγγιση	<u>Αβραάμ Αβραμόπουλος</u> , Γεώργιος Φωτόπουλος, Γεωργία Ματσούκα, Αναστάσιος Αποστολόπουλος, Κωνσταντίνος Αυγερινός
12:45-13:00	«Πού είναι οι Αξίες; Ψάξε... και θα τις βρεις...». Ένα νέο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα του Κ.Π.Ε. Κλειτορίας - Ακράτας για τις Αξίες στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και στην Εκπαίδευση για την Αειφορία	<u>Χαρίλαος Μοσχόπουλος</u> , Έλενα Ζωδιάτου
13:00-13:15	«Παράκτια Ελευσίνα... Μια γειτονιά του Σαρωνικού», ένα πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης του Κ.Π.Ε. Ελευσίνας. Εκπαιδευτικές προσεγγίσεις και προτάσεις	<u>Διονύσης Οικονόμου</u> , <u>Βασιλική Κόντου</u> , Πάνος Μπεγέτης, Ιωάννα Παπαλεξίου, Κωνσταντία Γαλανοπούλου
13:15-13:30	Ανακυκλώνω κι επιβιώνω: προγράμματα και δράσεις του Κ.Π.Ε. Αρχανών για τη διαχείριση απορριμμάτων	Στέργιος Χατζάκης, Παρθένα Μαυρογενίδου, Άννα Μαρτιμιανάκη, Ελένη Φανιουδάκη, Ειρήνη Δερμιτζάκη, <u>Μαρία Σφακιανάκη</u>
13:30-13:45	Το πρόγραμμα «Ελευσίνα, αστικό μονοπάτι για... μύστες της αειφορίας»: μια ολιστική προσέγγιση σε θέματα αστικής αειφορίας	Ιωάννα Παπαλεξίου, Κωνσταντία Γαλανοπούλου, <u>Πάνος Μπεγέτης</u> , Βασιλική Κόντου, Διονύσης Οικονόμου
13:45-14:00	Το Πρόγραμμα Π.Ε.: «Περιβαλλοντικό Μονοπάτι στην Πυρσόγιαννη»	Φίλιππος Καραμπίνας

Συνεδρία Παρουσίασης Αναρτημένων Ανακοινώσεων (Πόστερς)

Τα Πόστερς θα είναι αναρτημένα σε όλη τη διάρκεια του Συνεδρίου.

Οι συγγραφείς θα πρέπει να είναι παρόντες το Σάββατο 9/5/2015.

Ωρες: 17:30-19:30

Υπεύθυνοι: Ειρήνη Βλάχου-Βρέτου, Νικόλαος Νάνης, Λελούδα Καραβά, Μάγδα Σπανού, Βέρα Αβραϊμίδου

1.	<u>Το αειφορικό πλαίσιο των εθελοντών του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού</u>	<u>Αγγελική Αθανασακοπούλου</u> , Χαρίκλεια Κυριακάκη, Σοφία-Ειρήνη Αθανασακοπούλου
2.	Η συμβολή της πράσινης επιχειρηματικότητας στην αειφόρο ανάπτυξη	<u>Αικατερίνη Αλιακίζουλου</u> , Μαρία Θεοδορομανωλάκη, Δημήτριος Καραγκούνης, Θεόδωρος Αντωνίου
3.	Μετά από μία δεκαπενταετία υλοποίησης Περιβαλλοντικών Προγραμμάτων στα σχολεία Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του Ν. Λέσβου: Συνθετική ανασκόπηση	Βασιλική Βασιλάρου, <u>Μαρία Τζουρά</u> , Μαρία Καμμένου
4.	Καταγραφή Αντιλήψεων Μαθητών Σχετικά με τη Συμμετοχή τους σε Προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Κοζάνης	Πολυξένη Βασιλειάδου, <u>Ιωάννης Κουρούς</u> , <u>Απόστολος Μαστροανέστης</u> , <u>Νικόλαος Μιχαηλίδης</u>

5.	Περιβαλλοντικό παιχνίδι «Αλλάζω για το κλίμα»	<u>Κωνσταντίνος Γαϊτανάς</u> , Αθανάσιος Καραγιάννης, Γραμματή Μακέλη
6.	Η Ιστοεξερεύνηση ως εργαλείο αξιοποίησης πληροφοριών: Ανάπτυξη εφαρμογής στη διαχείριση του υδροτόπου της Μπουμπουλήθρας	Ευθύμιος Γεωργούσης
7.	Εκπαιδευόμενος... για το περιβάλλον	<u>Γεωργία Γιάνγκου</u> , <u>Μαρίνα Κουμουτσάκου</u>
8.	Απόψεις εκπαιδευτικών για τις ερευνητικές εργασίες στο Λύκειο με θέματα Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης	<u>Ηλιάννα Γωγάκη</u> , Βασίλης Παπαβασιλείου
9.	Οργανωτική Υποστήριξη Κ.Π.Ε.: οφέλη, δυσχέρειες, προκλήσεις και λύσεις	Αθανάσιος Κ. Δεβετζίδης
10.	Αξιολόγηση προγραμμάτων Π.Ε. στο Ν. Πρέβεζας τη διετία 2011-13. Στάσεις και πρακτικές του εκπαιδευτικού πριν και μετά την υλοποίηση	Βαρβάρα Ζαντραβέλη
11.	Το θεατρικό παιχνίδι ως εκπαιδευτικό εργαλείο στα προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και αγωγής σταδιοδρομίας	<u>Νεκτάριος Καντανολέων</u> , Αικατερίνη Αλιακίζογλου
12.	«Γνωρίζοντας το περιστατικό δάσος της πόλης μας» Εκπαιδευτικό πρόγραμμα Κ.Π.Ε.	<u>Ιωάννης Κεβροκίδης</u> , <u>Νικόλαος Νάνης</u> , Βασιλική Σωτηριάδου
13.	Οι δέσεις στα ρέματα της Τσαριτσάνης – Ελασσόνας - προστατευόμενα μέρη τοπίου	Αικατερίνη Κόνιαρη
14.	Η μη τυπική εκπαίδευση στην υπηρεσία της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη: Το παράδειγμα του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας Κρήτης	<u>Μαρία Κριτωπάκη & Αθανάσιος Μόγιας</u>
15.	Πράσινα επαγγέλματα: από τη σκοπιά ενός Περιβαλλοντικού Προγράμματος και ενός Προγράμματος Πολιτιστικών Θεμάτων	<u>Ουρανία Μακαρίου</u> , <u>Ιωάννης Κεβροκίδης</u> , Αφροδίτη Μασώτου
16.	Πράσινη Εκπαίδευση και Ανάπτυξη: Αξιοποίηση των Ελληνικών Αρωματικών και Φαρμακευτικών Φυτών στις Κυκλάδες	Ελένη Μαλούπα, Ευρώπη-Σόφια Δαλαμπίρα, Λίνα Πατσιούρα
17.	Ανακυκλώνοντας καλλιτεχνικά: Το παράδειγμα της συνεργασίας του Κ.Π.Ε. Βεύης - Μελίτης με το Τ.Ε.Ε.Τ. Φλώρινας και εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Νομού Φλώρινας	<u>Νικόλαος Νάνης</u> , Δήμητρα Γκούλη, Βασιλική Σωτηριάδου
18.	Η προτεραιότητα των στόχων που θέτουν οι εκπαιδευτικοί δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στα προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης	Στέφανος Οικονόμου
19.	Η συμβολή της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη διαμόρφωση στάσεων, νοοτροπιών και χαρακτήρων μέσα	<u>Ελένη Πανάγου</u> , Δέσποινα Ζαχαριάδου, Γαρυφαλιά

	από την εκπαιδευτική διαδικασία	Κλειάσιου
20.	Διερεύνηση παραγόντων που επηρεάζουν την περιβαλλοντικά υπεύθυνη συμπεριφορά των μαθητών/τριών	<u>Ιωάννης Πιπεροάκης</u> , Χαρίκλεια Κυριακάκη, Δημήτριος - Χρήστος Κοντοστάνας
21.	Ταξιδεύοντας στην πόλη μου: Πόθια Καλύμνου	Ευδοκία Πλάτση
22.	Πράσινη γωνιά... μες τη γειτονιά	<u>Ζωή Πολυχρόνου</u> , Ασημίνα Καραμούζη
23.	Αποικοδόμηση και ανακύκλωση: οι αντιλήψεις που φέρουν τα νήπια και τα παιδιά α' σχολικής ηλικίας	Βασιλική Πούλλου, Αικατερίνη Αντύπα
24.	Η προώθηση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης μέσω των ερευνητικών εργασιών (project) στο Λύκειο	Δέσποινα Στύλα
25.	Η περιβαλλοντική εκπαίδευση ως στάση ζωής μέσα από τα μάτια των μαθητών του νομού Δράμας	Αναστασία Τσοκαταρίδου
26.	Περιβαλλοντική εκπαίδευση, φυσική αγωγή και λαϊκή παράδοση: η περίπτωση του τοπικού θεματικού δικτύου της Διεύθυνσης Π.Ε. Θεσπρωτίας «Παραδοσιακά κινητικά παιχνίδια στο φυσικό περιβάλλον»	Χριστίνα Τσώνη
27.	Τα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο ελληνικό διαδίκτυο και η αναφορά τους στην αειφορία	<u>Αντώνιος Φαναριώτης</u> , Ευάγγελος Φιλιππίδης
28.	Μια περιβαλλοντική προσέγγιση με φόντο την Αειφορία	Ελένη Φανιουδάκη
29.	Οι αρχές μιας εναλλακτικής προσέγγισης στην περιβαλλοντική εκπαίδευση	Μυρτώ Φοίφα
30.	Οι μαθητές δρουν και αποκτούν περιβαλλοντική συνείδηση στο πλαίσιο του Πρότυπου Πειραματικού δημοτικού σχολείου	Αγγελική Χειλάκη, Κωνσταντίνα Λιόντου
31.	1ο Θερινό «Πανεπιστήμιο» στις Οινούσες: Ένα αειφορικό πρόγραμμα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών με θέμα: ΑΕΙΦΟΡΟ ΣΧΟΛΕΙΟ - ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: Όλοι νοιαζόμαστε, όλοι συμμετέχουμε»	<u>Κατερίνα Χουλιαρά</u> , Αγγελική Τρικαλίτη
32.	Βιωματική Προσέγγιση με Καλλιτεχνικές Δραστηριότητες και Χειροποίητο Επιτραπέζιο Παιχνίδι στο Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Αγωγής «Παραδοσιακή Διατροφή και Βότανα της Τήλου»	Χαρά Χρυσανθάκη

**Συνεδρία 7η: Εκπαιδευτική Έρευνα
Αμφιθέατρο Α**

Προεδρείο: Μαριάννα Κανδεράκη, Μαριάννα Καλαϊτζιδάκη

17:30-17:45	Τα νοητικά μοντέλα μικρών παιδιών για την αντιμετώπιση της ρύπανσης και την	Ιφιγένεια Ηλιοπούλου
-------------	---	----------------------

	προσωπική συμβολή τους	
17:45-18:00	Η προσέγγιση της έννοιας του περιβάλλοντος μέσα από τα Βιβλία της Μελέτης Περιβάλλοντος της Γ' και Δ' Τάξης	Μόρφω Χρόνη, <u>Πολυξένη Ράγκου</u>
18:00-18:15	Ο σχολικός κήπος ως εκπαιδευτικό εργαλείο: οι απόψεις των δασκάλων του νομού Χανίων	<u>Μεταξία Καρολεμέα</u> , Μαριάννα Καλαϊτζιδάκη, Μιχάλης Λιναρδάκης
18:15-18:30	Η σχολική αυλή ως πεδίο διεύρυνσης του χώρου διδασκαλίας	<u>Ιωάννης Γαρίτσος</u> , Ντίνα Ταμουτσέλη
18:30-18:45	Το παιχνίδι ως μέσο για την απόκτηση και τη διατήρηση γνώσεων σε θέματα περιβάλλοντος για το αστικό και περιαστικό πράσινο	<u>Μαριάννα Χατζημιχαήλ</u> , Όλγα Κούλη, Μαρία Μιχαλοπούλου
18:45-19:00	Τέχνη & Περιβάλλον: Μελέτη για την επίδραση της διδασκαλίας περιβαλλοντικών ζητημάτων μέσω έργων τέχνης	<u>Μαριάννα Κανδεράκη</u> , Γεωργία Καλύβα, Κασσιανή Μπουκοβάλα, Σταυρούλα Στρουμπούλη
19:00-19:30	Διάλειμμα	
Συνεδρία 8η: Σχολικά Προγράμματα Π.Ε. Αμφιθέατρο Β		
Προεδρείο: Μαριάννα Νάστου, Αθανάσιος Καραγιάννης		
17:30-17:45	Διεργασίες αλλαγής με οδηγό το όραμα της αειφορίας: η περίπτωση του 7ου Δημοτικού Σχολείου Αθήνας	<u>Μαρία Δαγιακίδου</u> , Αντιόπη Φραντζή, Ευδοκία Γεωργοπούλου, Ειρήνη Πανταζή, Σοφία Παπαδοπούλου
17:45-18:00	Εφαρμογή και αξιολόγηση ενός εκπαιδευτικού προγράμματος για τη χρήση της ενέργειας σε παιδιά προσχολικής ηλικίας	Ελένη Κωστέλου, Αφροδίτη Κατσιγιάννη
18:00-18:15	Η συνέργεια είναι ενέργεια για ένα βιώσιμο πλανήτη	Ιωάννα Φώκου
18:15-18:30	Περιβαλλοντική Εκπαίδευση – Εκπαίδευση για την Αειφορία στο Νηπιαγωγείο με τη χρήση των Τ.Π.Ε.: μια εφαρμογή στην πράξη	<u>Μαρία Ν. Παπαδοπούλου</u> , <u>Μαρία Ιωαννίδου</u>
18:30-18:45	Προσεγγίζοντας την ανακύκλωση διαθεματικά και ψηφιακά	<u>Ιωάννης Τουφιάτης</u> , <u>Μαρία Στιβακτάκη</u>
18:45-19:00	Καλύτερη ζωή: οικολογικά, οικονομικά, συμμετοχικά. Ενεργοί πολίτες με τη διαδικτυακή πλατφόρμα του WWF Ελλάς	Ελένη Σβορώνου
19:00-19:30	Διάλειμμα	

**Συνεδρία 9η: Εκπαιδευτική Έρευνα
Αμφιθέατρο Γ**

Προεδρείο: Πηνελόπη Παπαδοπούλου, Δήμητρα Σπυροπούλου

17:30-17:45	Αξιολόγηση εκπαιδευτικού υλικού και προγράμματος για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη σε θέματα που αφορούν την ενέργεια	<u>Δημήτριος Δικαιάκος</u> , Μιχαήλ Σκούλλος
17:45-18:00	Κινητή τηλεφωνία και μαθητές Γυμνασίου: Γνώσεις για την επίδραση της ακτινοβολίας στον άνθρωπο και το περιβάλλον και προφίλ χρήσης	Πέρσα Φώκιαλη, <u>Νικόλαος Τσατταλιός</u>
18:00-18:15	Κατασκευάζοντας ψηφιακές ιστορίες με θέμα την αειφόρο πόλη: μία πρόταση για την καλλιέργεια της συλλογικής δημιουργικότητας	<u>Ρέα Φλώρου</u> , Μαρία Δασκολιά
18:15-18:30	Διερεύνηση της πρόθεσης των μαθητών του 1ου ΕΠΑ.Λ. Φλώρινας για συμμετοχή σε δράσεις και προγράμματα Π.Ε. για την προστασία του περιβάλλοντος	<u>Άννα Δογούλη</u> , Ευγενία Φλογαΐτη
18:30-18:45	Το Εισαγωγικό Υπόβαθρο Εκπαιδευόμενων Εκπαιδευτικών στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση / Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη: Βασικά Χαρακτηριστικά	<u>Πηνελόπη Παπαδοπούλου</u> , Γεώργιος Μαλανδράκης, Κωνσταντίνος Γαβριλάκης
18:45-19:00	Η προσέγγιση θεμάτων φυσικού περιβάλλοντος και αειφορίας μέσα από τα σχολικά βιβλία των Αγγλικών στο Γυμνάσιο	<u>Μαρία Φάκα</u> , Βασίλης Παπαβασιλείου
19:00-19:30	Διάλειμμα	

Εργαστήριο 1

19:30-21:00	Η «Φιλοσοφία για Παιδιά» ως εργαλείο στα προγράμματα για το Περιβάλλον και την Αειφορία	Βαρθάρα Βορούλλα
-------------	---	------------------

Εργαστήριο 2

19:30-21:00	Διδακτικές μέθοδοι και τεχνικές στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση – από το brainstorming έως το project	Γιώργος Μπλιώνης
-------------	--	------------------

Εργαστήριο 3

19:30-21:00	ΑΕΙΦΟΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ: Αειφορική Μεσογειακή Διατροφή	Περσεφόνη Τσιμάκη
-------------	---	-------------------

Αριθμός συμμετεχόντων σε κάθε εργαστήριο: 20-25 άτομα
Δηλώσεις συμμετοχής στη Γραμματεία του Συνεδρίου το Σάββατο 9/05, ώρες 09:30-11:30

**Συνεδρία 10η: Εκπαιδευτική Έρευνα
Αμφιθέατρο Α**

Προεδρείο: Διονύσης Μεσσάρης, Παναγιώτης Τραγαζίκης

19:30-19:45	Αξιολογώντας τη χρήση των ΤΠΕ βασισμένη στην επιμόρφωση Β' επιπέδου, στο πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης: «Τα ποτάμια της Ελλάδας»	Σωτηρία Αλεξοπούλου, <u>Παναγιώτης Τραγαζίκης</u>
19:45-20:00	Διερεύνηση των διατροφικών αντιλήψεων των μαθητών - αλληλεπίδραση διατροφής και περιβάλλοντος	Όλγα Αναστασιάδου, <u>Νικόλαος Γαλάνης</u> , Παναγιώτα Μανταλιά
20:00-20:15	Περισσότερα Περιβαλλοντικά Προγράμματα στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση: Ναι αλλά με ποια ποιοτικά χαρακτηριστικά;	<u>Μαρία Τζουρά</u> , Γιώργος Τσιρτσής, Κατερίνα Κλωνάρη
20:15-20:30	Ζητήματα Περιβαλλοντικής Ηθικής στην Ελληνική Εκπαιδευτική Πραγματικότητα	Μαριάννα Νάστου
20:30-20:45	Η Επαγγελματική Ταυτότητα Κυπρίων Εκπαιδευτικών Δημοτικής Εκπαίδευσης και η Σχέση τους με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση	<u>Μαρία Χριστοδούλου</u> , Κωνσταντίνος Κορφιάτης

**Συνεδρία 11η: Σχολικά Προγράμματα Π.Ε., Δίκτυα Π.Ε.
Αμφιθέατρο Β**

Προεδρείο: Θάνος Ιωάννου, Θωμάς Τσούλης

19:30-19:45	Η θάλασσα και η πόλη: άνθρωπος και φύση σε διάλογο	Δέσποινα Δαραβίγκα, Σοφία Νίκα, Θωμαή Χουβαρδά
19:45-20:00	«Στης Κοζάνης τα σοκάκια» - Πρόγραμμα Π.Ε. 4ου Γυμνασίου Κοζάνης	Ελευθερία Παπαδέλη
20:00-20:15	Ένα πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Αγωγής συντελεί στην αφύπνιση της οικολογικής συνείδησης των εφήβων. Η περίπτωση των δύο Πρότυπων Πειραματικών Γυμνασίων Πειραιά	<u>Μαρία Χατζηγεωργίου</u> , <u>Ιωάννης Πολίτης</u>
20:15-20:30	Για τη βιωσιμότητα του πλανήτη πράσινες αυλές και πράσινες γωνιές	<u>Ζωή Τεολιμπάκου</u> , Αικατερίνη Σεκρετζή
20:30-20:45	Ιαματικές πηγές Θερμών Καλύμνου: η θερμή αγκαλιά της θάλασσας	Βασίλειος Καλογεράκης
20:45-21:00	Δίκτυα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης - Ευκαιρίες για συνεργασία. Η περίπτωση του τοπικού δικτύου: «Πώς θα μειώσω τα σκουπίδια μου;»	Θάνος Ιωάννου

Συνεδρία 12η: Σχολικά Προγράμματα Π.Ε.
Αμφιθέατρο Γ

Προεδρείο: Στέλλα Ματωιώρη, Κώστας Στυλιάδης

19:30-19:45	Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση σε συνθήκες εγκλεισμού (Σχολεία Φυλακών - 33ο Δημοτικό Σχολείο ΕΚΚΝ Βόλου)	<u>Αθανάσιος Καραγιάννης</u> , Κωνσταντίνος Καραδήμας
19:45-20:00	Ακολουθώντας τη ζωή σε έναν κάδο απορριμμάτων: μια ιστοριογραμμή (storyline) για τη διαχείριση απορριμμάτων στο νηπιαγωγείο	Ιφιγένεια Ηλιοπούλου
20:00-20:15	«Περπατώ περπατώ εις το δάσος...»: Υλοποίηση περιβαλλοντικού προγράμματος για την προστασία της δασικής πανίδας μέσα από την αξιοποίηση του παιδικού λογοτεχνικού βιβλίου "We ' re Going on a Bear Hunt"	<u>Μαρία Εμμανουηλίδου</u> , Δρ. Σοφία Εμμανουηλίδου
20:15-20:30	«Πλανήτης στο κόκκινο... Ευρωδιασώστες σε δράση»: Διαθεματικό πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο πλαίσιο των Teachers4Europe	Αγγελική Κουγιουρούκη
20:30-20:45	Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στο Ασβεστοχώρι, από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο	<u>Νικόλαος Βουδοισλής</u> , Αικατερίνη Αφεντούλη

Κυριακή 10 Μαΐου 2015

Γεωπονική Σχολή Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Συνεδρία 13η: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών, Δια Βίου Μάθηση, Δίκτυα Π.Ε.
Αμφιθέατρο Α

Προεδρείο: Αντωνία Δαρδιώτη, Κώστας Καρτάλης

10:00-10:15	Η ενδυνάμωση ως αποτέλεσμα συμμετοχής και μάθησης στην κοινότητα	<u>Μιχάλης Φωτιάδης</u> , Αλέξανδρος Γεωργόπουλος
10:15-10:30	Δημόσια παιδαγωγική και διαδικτυακή περιβαλλοντική επικοινωνία. Αξιολόγηση της ηλεκτρονικής καμπάνιας «Καλύτερη Ζωή» του WWF-Ελλάς	<u>Καλλιόπη-Στυλιανή Κοντιζά</u> , Μαρία Δασκολιά
10:30-10:45	Παρέμβαση για την αλλαγή στάσεων με στόχο τη βιώσιμη αστική κινητικότητα ενηλίκων στην περιοχή της Θεσσαλονίκης	<u>Φωτεινή Μίκικη</u> , Ανδρέας Οικονόμου
10:45-11:00	Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στη μουσειακή εκπαίδευση	Αντωνία Παπαδάκη
11:00-11:15	Υποστηρίζοντας την αειφορία στα νησιά του Νοτίου Αιγαίου	<u>Διονύσιος Μεσσάρης</u> , Νεκτάριος Στελλάκης, Μαρκέλλα Παραμυθιώτου, Ζωή Αποστόλου

11:15-11:30	Το δίκτυο «Υδροκίνηση»	Μάρκος Νικολάου
11:30-11:45	Το δίκτυο «Αειφορική Τεχνολογία»	<u>Αλέξανδρος Βλάσσης</u> , Σοφία Βάρελη, Αρτεμισία Μπριασούλη, Μαρία Γιανναδάκη
11:45-12:00	Ο σχεδιασμός Προγράμματος Π.Ε. για την προστασία ενός απειλούμενου είδους και η συμβολή του θεσμού των Δικτύων. Το Τοπικό Θεματικό Δίκτυο Π.Ε. «Η Νανόχηρνα στην Κερκίνη»	<u>Ευγενία Πανώριου</u> , Ιωάννης Πούλιος, Σοφία Ευθυμιάδου
12:00-12:30	Διάλειμμα	

**Συνεδρία 14η: Δίκτυα Π.Ε., Επιμόρφωση εκπαιδευτικών, Εκπαιδευτική Έρευνα
Αμφιθέατρο Β**

Προεδρείο: Κώστας Κορφιάτης, Διονυσία Πλακονούρη

10:00-10:15	«Σχολεία με κήπο» - όταν ανθίζουν οι ιδέες	<u>Διονυσία Πλακονούρη</u> , Δημήτρης Δημητρίου, Λελοούδα Καραβά, Αφροδίτη Χριστοπούλου
10:15-10:30	Η εμπειρία ενός Τοπικού Δικτύου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης για τους σχολικούς κήπους	Αλεξάνδρα Τσίγκου
10:30-10:45	Η συμβολή των Τοπικών Θεματικών Δικτύων Π.Ε. των Διευθύνσεων Α'/θμιας και Β'/θμιας Εκπαίδευσης Γ' Αθήνας με θέμα τους "Σχολικούς Κήπους" στην απόκτηση γνώσεων και στην ανάδειξη συνεργασιών μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών	<u>Ελένη Νιάου</u> , Ιωάννα Ντίνου
10:45-11:00	Ταξίδι στον Κόσμο της Καλλιέργειας της Γης: Αναστοχασμοί Μαθητών Δημοτικής Εκπαίδευσης από τη Συμμετοχή τους στη Δημιουργία Σχολικού Λαχανόκηπου	<u>Στέλλα Πέτρου</u> , Κωνσταντίνος Κορφιάτης
11:00-11:15	Η Ανάπτυξη Φιλο-Περιβαλλοντικών Κινήτρων σε Μαθητές Δημοτικού μετά την Συμμετοχή τους στο Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα Δράσης: «Σχολικοί Λαχανόκηποι: Σκέφτομαι, Συνεργάζομαι, Δρω»	<u>Άνθη Χριστοδούλου</u> , Στέλλα Πέτρου
11:15-11:30	Η Αστική Γεωργία ως εργαλείο και αντικείμενο της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη	<u>Δέσποινα Μπάμπου</u> , Ευγενία Φλογαίτη
11:30-11:45	Το βιβλίο «Ζιζάνια ελληνικών πόλεων: συνανθρωπιστικά φυτά στο αστικό και περιαστικό περιβάλλον» ως εργαλείο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης	<u>Αικατερίνη Αφεντούλη</u> , Νίκος Κρίγκας, Πέτρος Λόλας
11:45-12:00	Η συμβολή της Εκπαίδευσης για την Αειφορία στην πρόληψη και τη διαχείριση οικονομικών ή και επισιτιστικών κρίσεων: το παράδειγμα του Δικτύου	Πέτρος Γαβράς, <u>Αγγελική Τσούρα</u> , Μαρία Σχοινά, Σταματία Αναστασίου, Μαρία

12:00-12:30	Διάλειμμα	
Συνεδρία 15η: Εκπαιδευτικό υλικό, Δίκτυα Π.Ε. Αμφιθέατρο Γ		
Προεδρείο: Ιωάννης Παντής, Στέφανος Παρασκευόπουλος		
10:00-10:15	Send my Friend to School: Αποστολή Ρουάντα – παρουσίαση εκπαιδευτικού υλικού	<u>Κατερίνα Βίγκου</u> , <u>Θεόδωρος Γούτας</u> , Έλενα Καραγιάννη, Θεοφάνης Κατσάνος, Δήμητρα Ντιγογιάννη, Αθανασία Χολέβα
10:15-10:30	Εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη: το νέο εκπαιδευτικό πρόγραμμα του Βαλκανικού Βοτανικού Κήπου Κρουσσίων	<u>Ευρώπη-Σοφία Δαλαμπίρα</u> , Ελένη Μαλούπα, Ανδρέας Οικονόμου
10:30-10:45	Αξιοποιώντας τη μελέτη πεδίου και τη δυναμική της κοινότητας για την προστασία ενός απειλούμενου είδους. Η περίπτωση του Κικρινεζιού στη Θεσσαλία	Παναγιώτης Λατσούδης, <u>Ευγενία Πανώριου</u>
10:45-11:00	Εκπαιδευτικό υλικό Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης για το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου Βορείων Σποράδων	Χρήστος Παλαιολόγος
11:00-11:15	«Λειψυδρία στη Νεροχώρα!»: Ένα εκπαιδευτικό υλικό για την αειφορική διαχείριση του νερού που αξιοποιεί το εκπαιδευτικό δράμα	<u>Γιώργος Σλαυκίδης</u> , Νικολέτα Ριφάκη
11:15-11:30	Γνωριμία με τη Φύση της Σκύρου: Υλικό Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης για το Δημοτικό και το Γυμνάσιο	<u>Ρούλα Τρίγκου</u> , Βασίλης Χατζηρβασάνης
11:30-11:45	Εκπαιδευτικό λογισμικό για την αειφόρο διαχείριση της Παράκτιας Ζώνης/Νησιωτικού Χώρου	<u>Α. Τσουκαλά</u> , Γ. Τσιρτσής
11:45-12:00	Είκοσι χρόνια Οικολογικά Σχολεία: Ένα επιτυχημένο πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης	Ευφροσύνη Γιαμά, Χάρις-Ολγα Παπαδοπούλου, Νικόλαος Λιόλιος, Άγις Μ. Παπαδόπουλος
12:00-12:30	Διάλειμμα	
12:30-14:00	Συνεδρία σε Ολομέλεια Αμφιθέατρο Α Συμπεράσματα - Κλείσιμο του Συνεδρίου	

Προεδρείο: Στέφανος Παρασκευόπουλος, Θωδωρής Μαρδίρης, Μαρία Σφακιανάκη, Κώστας Στυλιάδης